

Голас Радзімы

№ 37 (1350)

ВЕРАСЕНЬ 1974 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 19-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

УЗНЯЛАСЯ ТЭАТРАЛЬНАЯ ЗАСЛОНА

Новы тэатральны сезон. Тры звыклія словы, але ў іх спалучэнні нейкая магічная сіла, што абячае радаснае свята, імя якому — тэатр. Не так даўно мы былі сведкамі гарачых спрэчак — ці зможа вытрымаць тэатральнае мастацтва жорсткую канкурэнцыю з боку кіно і тэлебачання? Лепшыя спентаклі тэатраў экранізуюцца, і каб паглядзець іх у суседнім кінатэатры, дастаткова дзвюх гадзін, а яшчэ лепш дома, не скідаючы цёплых пантофляў, на сваім хатнім экране, памер якога, дарэчы, з году ў год павялічваецца. Але прысуд самага справядлівага судзі — часу засведчыў: тэатр неўміручы. Гэта пацвердзілі перапоўненыя тэатральныя залы і знаёмае «Ці няма лішняга білецніка?» ля тэатральных пад'ездаў.

Сапраўды народны савецкі тэатр у росвіце. Яго высокія ідэалы здабылі яму сусветнае прызнанне. У агульнай плыні шматнацыянальнага савецкага тэатральнага мастацтва працуюць і беларускія тэатры, якія пачынаюць сезон 1974-75 гадоў. Чым ён абячае быць адметным? Што чакае ў ім беларускага глядача? На гэтыя пытанні нарэспандэнту газеты «Голас Радзімы» Тамары РЭУТОВІЧ адназваюць:

Алег САННІКАУ,
загадчык рэпертуарна-рэдакцыйнага аддзела Міністэрства культуры БССР

— Пачну з сезона мінулага, які быў надзвычай «ураджайны» на спектаклі, пастаўленыя па новых п'есах беларускіх аўтараў. Гэта перш за ўсё «Брама неўміручасці» нашага старэйшага драматурга Кандрата Крапівы на сцэне Купалаўскага тэатра. Гэта новыя п'есы Алеся Петрашкевіча «Злыдзень» у Бабруйскім тэатры драмы і камедыі і «Трывога» ў Дзяржаўным драматычным тэатры імя Я. Коласа і Магілёўскім абласным драматычным тэатры. У Магілёве ішла таксама «Аперацыя мнагажонца» А. Дзялендзіка, у Гродна — «Апошні шанс» В. Быкава. Тэатр юнага глядача паставіў п'есу І. Шамякіна «Экзамен на восень».

Багаты «ураджай» нацыянальнага рэпертуару абячае і сёлетні сезон. Тысячагадоваму юбілею роднага горада прысвяцілі сваю прэм'еру «Званы Віцебска» коласаўцы. Гэта была трайная прэм'ера: першая п'еса беларускага пісьменніка Уладзіміра Караткевіча, першая рэжысёрская работа выпускніка нашага тэатральна-мастацкага інстытута Валерыя Мазінскага.

У сезоне 1974-75 гадоў прыняты да пастаноўкі новыя п'есы М. Матукоўскага «Апошняя інстанцыя» і Л. Гаўрылкіна «Выправанні». У Вялікім тэатры оперы і балета БССР рыхтуецца да пастаноўкі новы балет беларускага кампазітара Я. Глебава «Ціль Уленшпігеля».

Тое, што мы ведаем пра планы і намеры нашых драматургаў, таксама вельмі абнадзейвае. Над п'есамі на сучасную тэму працуюць А. Макаёнак, І. Шамякін, А. Петрашкевіч, К. Губарэвіч, М. Матукоўскі, А. Маўзон, А. Дзялендзік, Я. Шабан.

У гэтым сезоне нашы тэатры па-ранейшаму будуць звяртацца да шматнацыянальнай драматургіі Краіны Саветаў. Бабруйскі тэатр спыніў сваю ўвагу на творы азербайджанскага аўтара Р. Ібрагімава «Падобны да льва». «Казка Чынчрака» грузінскага драматурга А. Нугцрышвілі будзе пастаўлена Тэатрам юнага глядача. Пяру украінскага пісьменніка М. Заруднага належыць п'еса «Таюць белыя снягі», якую прыняў Гродзенскі абласны тэатр.

Асноўная тэндэнцыя развіцця беларускага тэатральнага мастацтва — пільная ўвага да сучаснасці, імкненне адгукнуцца на яе актуальныя праблемы. Але сучаснасць тэатра не толькі ў пастаноўцы спектакляў аб сённяшнім дні, гэта і сучаснае асэнсаванне класікі, якая займае і будзе займаць знач-

нае месца ў рэпертуары нашых тэатраў. Назаву толькі некалькіх аўтараў, п'есы якіх нядаўна пастаўлены ці знаходзяцца ў рабоце, — Шэкспір, Астроўскі, Лопе дэ Вега, Кальдэрон, Шылер, Брэхт.

З падзей тэатральнага жыцця гэтага сезона трэба адзначыць фестываль драматургіі братніх рэспублік, у якім прымуць удзел Беларусь і Прыбалтыка. Ён адбудзецца вясной 1975 года ў Мінску або ў адным з абласных цэнтраў нашай рэспублікі. У 1975 годзе беларускія тэатры будуць удзельнічаць ва Усесаюзным фестывалі нямецкай драматургіі.

Але галоўнай падзеяй сезона 1974-75 гадоў з'явіцца 30-годдзе Перамогі савецкага народа над гітлераўскай Германіяй. Рэспубліканскі і абласныя тэатры ўжо распачалі падрыхтоўку да Усесаюзнага фестывалю, прысвечанага векапамонай для нас гадавіне. Гэта і ўзнаўленне найбольш значных спектакляў, што раней былі ў рэпертуары, і работа над новымі творами, якія яшчэ не ставіліся на нашай сцэне. Работу над спектаклямі на тэму Вялікай Айчыннай вайны беларускія тэатральныя калектывы лічаць самай важнай, самай адказнай.

Арсен ЛАБОВІЧ,
кандыдат мастацтвазнаўства

— Адметнасць мінулага і сёлетняга тэатральнага сезонаў — прыход маладых рэжысёраў, выхаванцаў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Некалькі год назад многія нашы тэатральныя калектывы апынуліся ў тым становішчы, якое называюць «рэжысёрскім голадам». Пакінулі тэатры старыя заслужаныя майстры, а дастойных пераемнікаў, здольных не толькі захаваць выдатныя традыцыі беларускага тэатральнага мастацтва, але і пайсці далей па шляху сучаснасці, мы не бачылі. І вось сёння можна з вялікім задавальненнем назваць імёны маладых таленавітых рэжысёраў, якім па сіле рашаць самыя складаныя задачы.

У мінулым сезоне галоўным рэжысёрам Рускага драматычнага тэатра БССР стаў Барыс Луцэнка. Да гэтага мы ведалі яго па рабоце ў Купалаўскім тэатры. Каб уявіць яго творчы почырк, варта ўспомніць спектакль «Раскіданае гняздо» па п'есе Я. Купалы, дзе надзвычай удала спалучыліся кампаненты пастаноўкі — афармленне, музыка, акцёрскае майстэрства. Широка выкарыстоўваючы сучасныя сродкі (сімваліку, метафары, асацыяцыі), Луцэнка пашырыў рамкі літаратурнага матэрыялу. Гістарычны па тэме спектакль атрымаў сучаснае гучанне.

[Заканчэнне на 6-й стар.]

Традыцыйнай купалаўскай «Паўлінкай» распачаў свой 55-ы сезон Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Больш за 850 разоў паказвалі яе купалаўцы — у сябе дома, на сцэнах многіх гарадоў краіны, у сельскіх клубах і дамах культуры. 30 год у гэтай пастаноўцы яна знаходзіцца ў рэпертуары тэатра, але 18 верасня, калі пасля летняга перапынку расчыніліся дзверы старэйшага беларускага тэатра, над касай вісела аб'ява: «Усе білеты прададзены».

Узняліся заслоны і ў іншых тэатрах беларускай сталіцы. Новай пастаноўкай музычнай драмы М. Мусаргскага «Барыс Гадую» пачаў сезон Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР. Прэм'ерамі адзначылі пачатак сваёй работы Рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горкага, які паказаў «Макбет» В. Шэкспіра, і Рэспубліканскі тэатр юнага глядача, дзе пастаўлены «Казкі Пушкіна». Запрасілі глядачоў Дзяржаўны тэатр музкамедыі і Дзяржаўны тэатр лялек.

Крыху пазней адкрыюцца нашы абласныя тэатры — зараз яны на гастроліх у сельскіх працаўнікоў рэспублікі.

НА ЗДЫМКУ: 18 верасня ля тэатральнага пад'езда.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

«ГРАЛЁВА», ПЯТАЯ ЛІНІЯ

Блізкая да завяршэння яшчэ адна важная будоўля дзевятай пяцігодкі — завод даламітавай мукі пад Віцебскам.

Белыя вежы новага завода ў Рубе відаць здалёк. Белы дым уецца над трубамі. Белы груз вязуць сустрачныя самазвалы. Яны таксама белыя, як прышудраныя. Такое ўражанне, быццам пад'язджаеш да млынкамбіната. Па сутнасці, гэта так і ёсць. Завод выпускае муку, праўда, вапняковую, з даламіту, але ж без яе і сапраўднай, хлебнай, многа не атрымаеш.

Направа ад асноўнай дарогі лягла асфальтаваная стужка, што вядзе да кар'ера «Гралёва». Побач — вялізныя тэрыконы вынятага грунту. Гэта — вынік усхрышніх работ. У самым пачатку будаўніцтва завода сюды прыбылі экіпажы магутных экскаватараў, шафёры Віцебскага аўтакамбіната № 1. Месяц за месяцам яны ўзнімалі і вывозілі грунт, дабіраліся да пластоў даламіту — каштоўнай вапняковай пароды. Цяпер гэтыя людзі здабываюць і дастаўляюць даламіт на завод, дзе, праходзячы праз млыны і іншыя тэхналагічныя прыстасаванні,

ён ператвараецца ў мінеральнае ўгнаенне.

Сёння ў кар'еры працуюць чатыры экскаватары з каўшамі на 5 кубаметраў кожны. Адзін з агрэгатаў — шагаючы — відзен здалёк. Але і гэтаму велізарнаму сталёваму бусду хутка давядзецца пацясніцца: у кар'еры манціруецца шагаючы гігант з каўшом ёмістасцю 10 кубічных метраў. Завод нарошчвае магутнасць і патрабуе ўсё больш сыравіны. А значыцца, і больш экскаватараў, самавалаў, вагонаў.

Дарэчы, аб вагонах. Асноўная колькасць прадукцыі адпраўляецца адсюль па чыгуны. Штодзённа ў Рубе цягнуцца доўгія ланцугі саставаў, загрузаюцца і адходзяць да шматлікіх станцый рэспублікі: 200 вагонаў даламітавай мукі ў суткі дае сёння завод.

— Увод у строй завода даламітавай мукі «Гралёва» прадугледжан Дырэктывамі XXIV з'езда КПСС. Радасна ўсведамляць, што выкананне праграмы будаўніцтва, пачатае ў 1971 годзе, ідзе паспя-

хова, — гаворыць дырэктар камбіната вапняковых матэрыялаў В. Фядотаў. — Першая чарга новага завода, у якую ўваходзяць дзве тэхналагічныя лініі па вырабу ўгнаенняў, здадзена ў эксплуатацыю ў ліпені мінулага года, на шэсць месяцаў раней тэрміну. Гэтыя лініі, ці, як іх яшчэ называюць, «ніткі», ужо год даюць прадукцыю. Цяпер мы перажываем вельмі адказны, хвалюючы перыяд. Літаральна ў бліжэйшыя дні будзе ўведзе-

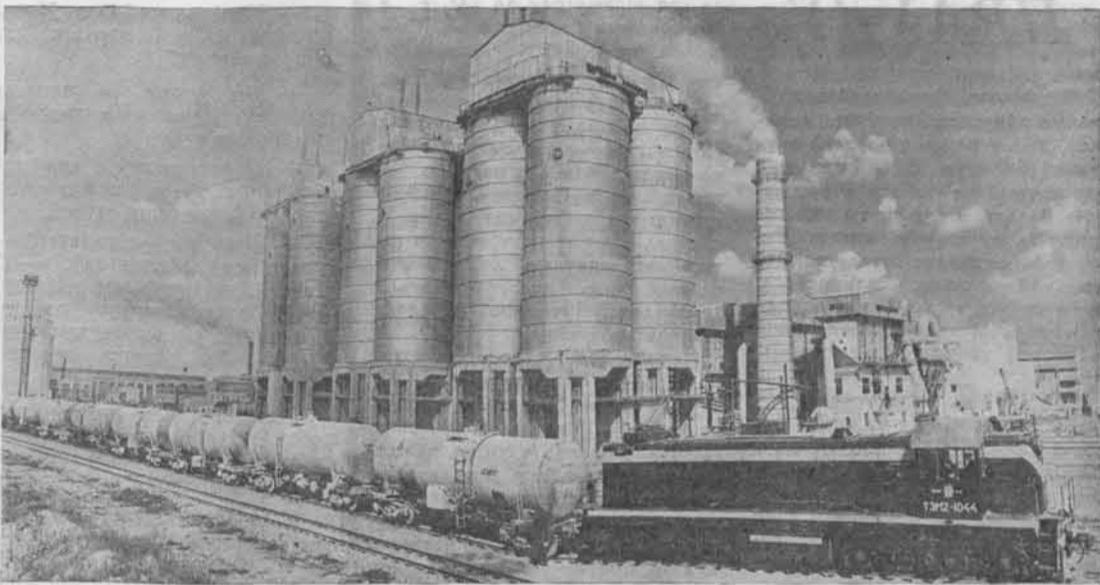
на ў строй другая чарга завода «Гралёва», які стане самай магутнай часткай камбіната.

— У другую чаргу завода даламітавай мукі ўваходзяць тры асноўныя тэхналагічныя лініі — трэцяя, чацвёртая і пятая. Трэцяя пачала працаваць у сакавіку, чацвёртая пушчана ў ліпені, з уводам у дзеянне пятай лініі завод зможа выйсці на поўную прадукцыйную магутнасць — 2 мільёны 200 тысяч тон даламітавай мукі ў год.

Яшчэ не набралі поўную

магутнасць працуючыя лініі, а праекціроўшчыкі думаюць аб заўтрашнім дні камбіната. У Мінску, у аддзеле інстытута «Гідрабудмаш» распрацоўваюцца тэхналагічныя абгрунтаванні далейшага развіцця Віцебскага камбіната вапняковых матэрыялаў. І калі гэта будзе зроблена, побач з заводам, які гэтымі днямі ўвойдзе ў строй, пачнецца будаўніцтва яшчэ аднаго такога ж магутнага прадпрыемства.

Б. СЯРГЕЕВ.

Пятая лінія завода даламітавай мукі «Гралёва». Фота Н. АКИМОВА і А. ЦАРЛЮКЕВИЧА.

«ПАЛІМІР-50» ВЫДАЎ ПЕРШУЮ ПРАДУКЦЫЮ

Унікальны комплекс па выпуску поліэтылену металады высокага ціску «Палімір-50» выдаў першую прадукцыю на Наваполацкім хімічным камбінаце імя 50-годдзя Беларускай ССР.

Гіганцкая ўстаноўка пабудавана сумеснымі намаганнямі Савецкага Саюза і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі па плане сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі. Па магутнасці ёй няма роўных у нашай краіне. На ўстаноўцы можна атрымаваць поліэтылен з зададзенымі ўласцівасцямі, што значна расшырае сферу прымянення гэтага матэрыяла. Для кіравання тэхналагічнымі працэсамі зманціравана электронна-вылічальная машына.

Пры стварэнні ўстаноўкі была зменена класічная схема распрацоўкі буйнатарных вытворчасцей. Праектаванне, выраб абсталявання, будаўніцтва аб'екта вяліся амаль адначасова.

Ужо на ранняй стадыі праектавання комплексу ў ім прымалі актыўны ўдзел спецыялісты-эксплуатацыйнікі аднаго тыпу вытворчасцей Савецкага Саюза і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У выніку шлях ад доследаў у лабараторыі да прамысловай вытворчасці намнога скарачаны. На гэтай устаноўцы больш кампактна размешчана тэхналагічнае абсталяванне, менш занята эксплуатацыйнік.

Тэхналогія вытворчасці адпрацоўвалася ў ГДР на народным прадпрыемстве «Лейнаверке» імя Вальтэра Ульбрыхта. Нямецкія спецыялісты актыўна дапамагалі ў наладцы і пуску абсталявання. Яны таксама прымуць удзел у яго асваенні і далейшым удасканаленні.

Такая ж устаноўка будзе пабудавана ў Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы. Затым падобныя комплексы з'явяцца і ў іншых брацкіх сацыялістычных краінах.

В УСЛОВИЯХ развитого социалистического общества в полной мере раскрываются и получают всестороннее развитие основные принципы социализма, заложенные в его природе. Это выражается прежде всего в высоких и стабильных темпах повышения уровня жизни народа, создании все более благоприятных условий для всестороннего развития советских людей.

американский буржуазный экономист Дж. Гэлбрейт в своей последней работе «Экономика и общественная цель» пытается доказать, что техноструктура современного капиталистического государства руководствуется уже не интересами монополий, стремящихся получить максимальные прибыли, а интересами общества в целом. Цель производства, характер распределения при этом выводится из управления, его спе-

ляется характером производственных отношений. При капитализме распределение носит антагонистический характер. Владелец средств производства получает прибавочную стоимость (ее превращенные формы), владелец рабочей силы — стоимость товара «рабочая сила» (заработную плату). Частная собственность на средства производства определяет тот факт, что «прямой целью и определяющим мотивом

является сомнения в реальности этой программы. Одни из них рассуждали о невозможности обеспечить высокий уровень благосостояния в СССР без рыночного механизма. Другие, как, например, американский «советолог» А. Бергсон, утверждают, что в рамках «советской модели роста» невозможно решить задачи, связанные с потреблением, поскольку, мол, оно находится в противоречии с накоплением.

ВЫМЫСЛЫ И РЕАЛЬНОСТЬ

БУРЖУАЗНЫЕ ИДЕОЛОГИ ПЫТАЮТСЯ ИСКАЗИТЬ ЦЕЛЬ ПРОИЗВОДСТВА РАЗВИТОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИКИ, УТВЕРЖДАЯ, БУДТО ОНА НИЧЕМ НЕ ОТЛИЧАЕТСЯ ОТ ЦЕЛИ ПРОИЗВОДСТВА СОВРЕМЕННОГО КАПИТАЛИЗМА. О НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ЭТИХ ТЕОРИЙ ПИШЕТ СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИСТ.

Успехи социализма, с одной стороны, многочисленные антагонистические противоречия в странах государственно-монополистического капитализма, его неспособность органически соединить достижения научно-технической революции с задачами улучшения материального положения широких масс трудящихся — с другой, определяют заметное перемещение в центр идеологической борьбы проблем, связанных с социальной направленностью производства, уровнем благосостояния, образом жизни.

Большое внимание в связи с этим уделяется буржуазными идеологами вопросу о цели производства в современных системах хозяйства. Например, французский социолог Р. Арон пишет, что цель производства не связана с системой хозяйства, не определяется ею.

Другие буржуазные теоретики, исходя из примата потребления, стремятся связать цель производства с тем или иным уровнем развития науки и техники. Концепции «стадий роста» У. Ростоу, теоретики «общества потребления», «общества услуг» базируются на той посылке, что цель производства определяется лишь «индустриализмом» и не зависит от экономического строя общества.

Все эти теории призваны завуалировать действительную социальную направленность капиталистического производства в современных условиях. Так,

цифических особенностей на данном уровне развития производительных сил. И совершенно загушевается тот факт, что социально-экономическое содержание самого управления определяется формой собственности на средства производства.

Опираясь на подобные теоретико-методологические позиции, буржуазные идеологи пытаются исказить цель производства развитой социалистической экономики, доказать, что цели социалистического и капиталистического производства принципиально ничем не отличаются. Для «обоснования» этого тезиса на первый план выдвигается проблема обратного воздействия потребления на производство. Отсюда главная задача девятой пятилетки, выдвинутая XXIV съездом КПСС, — обеспечить значительный подъем материального и культурного уровня жизни народа — трактуется буржуазными идеологами как «вынужденное» мероприятие, продиктованное всего лишь потребностями дальнейшего ускорения абстрактного экономического роста. Так, западногерманский «советолог» Г. Хеманн объясняет эту задачу исключительно «требованиями зрелого, становящегося более дифференцированным советского хозяйства».

Буржуазные экономисты акцентируют внимание на том факте, что потребление является конечной, естественной целью любого производства. Однако в условиях общественного разделения труда между производством и потреблением встает распределение и обмен. Их содержание опреде-

производства» при капитализме, как говорили еще К. Маркс и Ф. Энгельс, является прибавочная стоимость, что находится в противоречии с естественной конечной целью производства — потреблением.

Только на базе общественной собственности на средства производства естественная, конечная цель производства выступает и как его непосредственная цель. Обеспечивается это тем, что производимый продукт принадлежит всем членам общества и может быть потреблен в интересах общества в целом. На эту особенность указывал В. И. Ленин. «Только социализм, — подчеркивал он, — даст возможность широко распространить и настоящим образом подчинить общественное производство и распределение продуктов по научным соображениям, относительно того, как сделать жизнь всех трудящихся наиболее легкой, доставляющей им возможность благосостояния».

Таким образом, цель производства, отражая структуру производственных отношений, представляет собой объективную категорию. Она, эта категория, раскрывает социально-экономическую направленность производства. В условиях социализма именно она и лежит в основе экономической политики социалистического государства. Еще раз это наглядно подтвердила обширная программа социально-экономических мероприятий, намеченных XXIV съездом КПСС в области дальнейшего повышения жизненного уровня советского народа. Не случайно буржуазные идеологи пытались посе-

Успешное выполнение решений XXIV съезда КПСС, заданной девятой пятилетки опровергает все домыслы буржуазных идеологов. Реальные доходы на душу населения возросли в 1971—1973 гг. по сравнению с 1970 годом на 14,1 процента. Продолжается повышение минимальной заработной платы до 70 рублей в месяц с одновременным увеличением тарифных ставок и должностных окладов среднеоплачиваемых категорий работников, занятых в производственных отраслях. В целом в 1971—1973 гг. заработная плата повышена 31 млн. человек, или каждому третьему рабочему и служащему.

Одновременно растут общественные фонды потребления, за счет которых содержатся учреждения здравоохранения, просвещения, культуры. В 1973 году они составили около 78 млрд. рублей. За три года пятилетки за счет увеличения пенсий, стипендий, пособий и других выплат повышены доходы 23 млн. человек, более 34 млн. человек улучшили свои жилищные условия; приняты меры по совершенствованию системы народного образования; постоянно улучшается медицинское обслуживание; расширяется сфера услуг.

Таким образом, успешное претворение в жизнь социальной программы девятой пятилетки наглядно демонстрирует преимущества, заложенные в социалистическом способе производства.

Александр СТУЛОВ,
кандидат экономических наук.

ДЗЕЦІ ПАВІННЫ ВЕДАЦЬ ПРАЎДУ

Лёс Надзеі Крайновай падобны на лёс тэіс дзяўчат і юнакоў, якія ў перыяд часовай акупацыі Беларусі былі вывезены фашыстамі на работу ў Германію. Надзеі было тады 18 гадоў. На вугальных шахтах Рур яна спазнала жыхад паднявольнай працы, даведалася, якім доўгім можа быць галодны дзень і якой неверагодна кароткай халодная, як смерць, ноч.

Тут, у Руре, беларуская дзяўчына пазнаёмілася са сваім будучым мужам — бельгіяцам. Пасля вайны абое паехалі ў Бельгію. Ішлі гады, нарадзіліся дзеці — тры хлопчыкі і дзве дзяўчыны. Цяпер яны ўжо дарослыя: сыны ажаніліся, дачкі выйшлі замуж.

Увесь свой вольны час Надзея Васільеўна аддае апер працоўнай праграмы арганізацыі суайчыннікаў — аддзела Саюза савецкіх грамадзян Бельгіі ў горадзе Намуры, узначальвае праўленне гэтага аддзела. У клубе аддзела заўсёды шмат людзей. Тут працуюць гурткі мастацкай самадзейнасці, ёсць школа па вывучэнню рускай мовы, часта праводзяцца вечары, дыспуты па кнігах савецкіх пісьменнікаў.

Надаўна ў Бруселі адбыўся 27-ы з'езд Саюза савецкіх грамадзян, які падаў вынікі работы ўсіх аддзелаў ССГ. Станоўча была ацэнена дзейнасць аддзела, у рабоце якога актыўна ўдзельнічае моладзь. Вядома, гэта не можа не радаваць Надзею Васільеўну.

Некалькі разоў Надзея Крайнова прыязджала ў Савецкі Саюз. Вось і сёлета яна зноў гасціла ў Мінску, дзе жывуць яе маці, сёстры і пляменнікі. Прабыла тут амаль два месяцы. Зайшла і да нас, у Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.

— Апошні раз я бачыла Мінск тры гады назад, — расказвала Надзея Васільеўна. — Горад за гэты час паспеў змяніцца. З'явілася многа новых будынкаў. І яшчэ больш кідаецца ў вочы, што людзі жывуць інакш, як за граніцай. Іх думкі не скіраваны на тое, каб прыдбаць нешта на «чорны дзень», як у Бельгіі, дзе кожны імкнецца хоць бы некалькі фран-

каў пакласці на ашчадную кніжку. Свае зберажэнні савецкія людзі выкарыстоўваюць для таго, каб добра адпачыць, паехаць, напрыклад, на Чорнае мора, як зрабіла сёлета мая малодшая сястра. З усёй сям'ёй на ўласнай машыне яны калі трох тыдняў падарожнічалі па крымскому ўзбярэжжы. А старэйшая сястра гэтым летам адпачывала на Каўказе. У Бельгіі таксама ёсць мора, яно ўсяго за сто кіламетраў ад нас, а я ўбачыла яго берагі толькі ў мінулым годзе.

— Калі я прыязджаю ў Мінск, — працягвала наша суайчынніца, — іду па праспектах і вуліцах гэтага цудоўнага горада, у мяне на вачах слёзы. Ад'язджаю — тое ж самае. Пакідаць заўсёды цяжка: тут застаюцца мама і сёстры, а я еду туды, дзе да гэтага часу адчуваю сябе іншаземкай, хоць жыву ў Бельгіі шмат гадоў і аддала ёй сваю маладосць і сілы.

Надзея Васільеўна прыязджала ў Мінск і са сваімі дзецьмі. У 1970 годзе былі з ёю абедзве дачкі — Надзін і Андрыя. Маці паказвала ім горад, вазіла да сваякоў у вёску. З задавальненнем адпраўляла сваіх дзяцей адпачываць у піянерскі лагер у Крыжоўку. Дзеці павінны ведаць праўду аб Савецкай краіне, лічыць наша зямлячка.

— Гэта вельмі добра, — сказала Надзея Крайнова ў час нашай гутаркі, — што Савецкі камітэт і Беларускае таварыства запрашаюць нашых дзяцей на адпачынак у Савецкі Саюз. Альбом фотаздымкаў і піянерскі гальштук, які прывёз мой сын Міша з Крыжоўкі ў 1966 годзе, захаваўца ў яго як нешта самае каштоўнае і дарагое. Знаходжанне ў піянерскім лагерах ён помніць да дробязей, як быццам гэта было толькі ў мінулым годзе.

Кожны раз прыходзяць да нас у аддзел дзеці, якія нядаўна пабывалі ў піянерскім лагерах у Крыжоўцы. Яны з захапленнем расказваюць: «Мы туды ездзілі, тое бачылі, былі ў калгасе. Нас смачна кармілі, мы каталіся на конях, танцавалі і спявалі з піянерамі калгаса. Мы бачылі Хатынь, вёску, якую гітлераўцы спалілі разам з людзьмі, там згарэлі і дзеці. Бачылі і яшчэ многае іншае».

А вось яшчэ адзін прыклад. Два гады назад мой старэйшы сын Каміль па запрашэнню Савецкага камітэта пабываў у Маскве, Ленінградзе, Кіеве і Гурзуфе. Вярнуўшыся дамоў, ён склаў з прывезеных фотаздымкаў два альбомы. З таго часу і па сённяшні дзень яго альбомы «падарожнічаюць» з адной бельгійскай сям'ёй ў другую. Калі ён расказвае бельгійскім юнакам і дзяўчатам аб гэтай паездцы, многія з іх гавораць: «Мы таксама туды паедзем». І што вы думаеце, некаторыя ўжо тут пабывалі!

П. ФРАЛОУ.

КАБ НАДЗЕІ І МАРЫ ЖЫЛІ

Невялікі пакой дырэктара музея быў застаўлены з усіх бакоў стэлажамі, завалены папкамі, кнігамі, падшыўкамі газет і часопісаў, скрынкамі ад паштовых пасылак з нейкімі рэчамі. Мужчына сярэдніх год заклапочана разбіраў пошту, і я, прывітаўшыся, запытаў без лішніх цырымоній:

— Мусіць, вы і ёсць Мельнікаў Міхаіл Фёдаравіч, дырэктар музея?

— Ен самы, — пацвердзіў мужчына, не спыняючы свайго занятку.

— Даўно хацеў з вамі пазнаёміцца, бо шмат чаго добра чуў пра ваш музей.

— Дык вы з газеты? — ажывіўся Мельнікаў. — З прэсай мы дружым. Цяжка ўзяць сабе нашу работу, звязаную з няспынным пошукам, без удзелу сродкаў масавай інфармацыі.

Так пачалася наша размова, якая потым працягвалася ў залах музея і зноў жа ў гэтым цесным пакойчыку.

Крычаўскі гісторыка-краязнаўчы музей быў створаны па ініцыятыве «знізу». Незадоўга да Вялікай Айчыннай вайны чацвёрта вучня-старшакласнікаў Міхаіл Мельнікаў, Мікалай Крываносаў, Рыгор Смаляк і Аляксей Кашлоў задумалі ні больш ні менш як арганізаваць у сваім родным Крычаве краязнаўчы музей. І не які-небудзь, а такі, каб даваў уяўленне аб гісторыі Крычаўшчыны з самых старажытных часоў да нашых дзён. Хлопцы старанна збіралі розныя рэчы і дакументы, якія маглі б стаць экспанатамі. План быў просты: калі набіраецца дастаткова матэрыялу, то пайсці да раённага начальства і папрасіць памяшканне.

Але ваеннае ліхалецце перапыніла старанні, абарвала надзеі і мары юнакоў. Фашысцкая акупацыя знішчыла амаль усё, што ўдалося тады сабраць, загінулі цікавыя экспанаты.

— Ды што там экспанаты, — неак глуха гаворыць Мельнікаў. — З вайны не вярнуліся мае сябры. Усе тры загінулі.

Тым больш вострай стала патрэба ажыццявіць даваенны задуму. Гэта было абавязкам не толькі перад памяццю сяброў юнацтва, але і многіх содэн і тысяч землякоў, што аддалі жыццё ў барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Узнікла новая вельмі важная і аб'ёмная задача: сабраць фактычны матэрыял пра ваенныя дзеянні на Крычаўшчыне ў 1941—1944 гадах, пра аку-

пацыйны рэжым і зверствы гітлераўцаў, пра дзейнасць падполля і партызан. (Не дзіва, што экспазіцыя, прысвечаная Вялікай Айчыннай вайне, займае цяпер у музеі галоўнае месца).

З чаго ён пачаў? З запісаў расказаў удзельнікаў і сведкаў падзей перыяду вайны. Па яе гарачых слядах лягчы было сабраць патрэбныя звесткі. Назапашвалася мноства цікавых і разнастайных фактаў, якія, аднак, патрабавалі пацвярджэння і даследавання.

— Найбольш уразіў мяне расказ пра аднаго артылераста, які ў ліпені 1941 года агнём сваёй гарматы стрымліваў звыш дзвюх гадзін танкавую калону Гудэрыяна, — кажа Мельнікаў. — Вядома было толькі месца бою — ускраіна вёскі Сакольнічы, што знаходзіцца ў трох кіламетрах на захад ад Крычава ля шашы Масква — Варшава.

Мельнікаў ездзіў у Сакольнічы, гутарыў з жыхарамі вёскі, завёў перапіску з архіўным упраўленнем Міністэрства абароны СССР, з генераламі Бірузовым і Жадывым. Яму ўдалося ўстанавіць імя і прозвішча героя, знайсці яго бацькоў, выявіць акалічнасці і падрабязнасці незвычайнага бою, калі адзін незвычайны вострун у адзінаборства з цэлай варожай калонай танкаў. Яе затрымка дазволіла адысці ў поўным парадку нашым часам за раку Сож, а з чыгуначнай станцыі Крычаў паспець адправіць на Усход каля дзясці эшалонаў з людзьмі і заводскім абсталяваннем.

Калі газета «Комсомольская правда» апублікавала артыкул М. Мельнікава, у якім абвясцілася прыказка «адзін у полі не воін», нечакана прыйшло яшчэ адно сведчанне, на гэты раз з процілеглага боку — запіс у дзённіку обер-лейтэнанта Ф. Фенфельда: «17 ліпеня 1941 года. Сакольнічы паблізу Крычава. Вечарам пахавалі невядомага рускага салдата. Ён адзін, стоячы ля гарматы, доўга расстрэльваў калону танкаў і пяхоту, так і загінуў. Усе здзіўляліся яго храбрасці». Слова «доўга» ў дзённіку падкрэслена...

Цяпер на месцы, дзе стаяла легендарная гармата, узвышаецца абеліск-помнік салдату-артылерысту Мікалай Сірацініну, сыну чыгуначніка з Арла. Сюды прыязджалі бацькі героя. Тут пабывалі журналісты, аператары кінахронікі.

Не заўсёды, аднак, удаецца хутка высветліць акалічнасці і падрабязнасці той ці іншай падзеі. Вось ужо многа год работнік музея (а іх усяго трые разам з дырэктарам М. Мельнікавым) шлюць пісьмы з пытаннямі ў розныя інстанцыі, у гарады і вёскі краіны, каб сабраць звесткі пра адно з самых жудасных злачынстваў гестапа і СД у Крычаве. Некалькі год назад за чыгуначным мостам праз раку Сож вясенні паводкавыя воды размылі лагчыну з астанкамі забітых дзяцей. Удалося выявіць: восенню 1942 года на станцыю Крычаў прыйшлі поезд са Стрыцы Друцкі, што ў заходняй частцы Мар'іўскай вобласці. У некалькіх вагонах былі заложнікі з партызанскай зоны — старыя, жанчыны, дзеці, усяго 300 чалавек. З якіх яны вёсак, як іх прозвішчы — пакуль невядома. Жанчыны і старыя былі расстраляны ля ўрочышча Прудок. А дзеці некаторы час знаходзіліся ў Крычаўскім лагера смерці. Аднаго з іх на дошкітку — гэта было ўжо глыбокай восенню, калі наступілі маразы, — іх пасадзілі на адкрытыя платформы і павезлі за раку Сож.

Фашысты размеркавалі абавязкі: адны хапалі дзяцей, зрываў іх адзенне і, падкідаючы ў гару, шпурлялі ў бок лагчыны, а другія ў гэты час білі з аўтаматаў. Забітыя і жывыя, параненыя дзеці падалі на мёрзлую зямлю. Даследаванне астанкаў спецыялістамі выявіла пераломы рук, ног, пазваночнікаў у большасці загінуўшых малыхшоў. Яшчэ дзве гадзіны пасля экзекуцыі, калі фашысцкія забойцы адправіліся ў свае казармы на станцыю Крычаў, з процілеглага берага Сожа даносіліся крыкі плач дзяцей.

— Адкуль вам стала вядома пра гэта злачынства? — запытаў я ў Мельнікава.

— Расказаў былі вязьні крычаўскага канцлагера старыя І. Мардовін, а яму — паліцай Сідарэнка, які стаў на варце ў час той бойні. Паліцай часта канваіраваў стаяла, якому загадалі прапавіць на кватэрах акупантаў. Сідарэнка не належаў да «западных», быў, відавочна, уражаны забойствам дзяцей і расказаў пра тое, што бачыў і чуў, Мардовіну.

— Дагэтуль не ўдалося выкрыць злачынцаў, назваць іх прозвішчы, — з горачай кажа дырэктар музея. — Можна хто з замежных чытачоў вашай газеты ведае што-небудзь пра катаў тых няшчасных малых?

НИКОМУ НЕ НУЖНЫЕ ЛЮДИ

АМЕРИКАНСКАЯ ГАЗЕТА «ВАШИНГТОН ПОСТ» ПОД ЗАГОЛОВКОМ «СОВЕТСКИЕ ЕВРЕИ ПЛОХО УСТРАИВАЮТСЯ В ИЗРАИЛЕ» ОПУБЛИКОВАЛА ДВЕ КОРРЕСПОНДЕНЦИИ РОБЕРТА КАЙЗЕРА. НИЖЕ ПРИВОДЯТСЯ ВЫДЕРЖКИ ИЗ НИХ.

Иммиграция из Советского Союза в Израиль создала серьезные социальные и экономические трудности в этой небольшой стране. Правительственные чиновники признают, что они уже не в состоянии так легко и быстро, как им хотелось бы, устраивать всех иммигрантов. Израильские власти теперь не могут гарантировать жилье и работу всем новым иммигрантам из Советского Союза в первые же месяцы по их прибытии.

Эти проблемы плюс психологические трудности, возникающие у большинства новых иммигрантов, вызывают глубокое недовольство среди прибывающих сюда. Израильские должностные лица понимают, что это недовольство потенциально опасно, так как оно находит свое отражение в письмах, посылаемых евреями из Израиля друзьям и родственникам в Советском Союзе, которые начинают задумываться, прежде чем предпринять рискованную попытку эмигрировать в

Израиль. В июне, как явствует из имеющихся здесь данных, из общего числа советских эмигрантов, прибывших в Вену, — это обычная их первая остановка — 17 процентов решили не ехать в Израиль. Израильские власти встревожены также общим сокращением числа советских иммигрантов в этом году. Советские власти утверждают, что количество заявлений с просьбой разрешить эмигрировать уменьшилось. Израильские власти сомневаются в этом, но в то же время опасаются, что это может быть действительно так.

...Иммигрантов из Советского Союза больше всего заботит вопрос о том, как найти себе место в израильском обществе. А это нелегкое дело...

Менахим Шиндлер, занимающийся строительством новых домов для иммигрантов, сообщил, что многие советские евреи не принимают приглашений посещать израильтян. «Они проводят все время только со своими семьями...»

В целом, рассказывает Шиндлер, иммигранты из Советского Союза испытывают большие трудности ассимиляции в израильском обществе, чем иммигранты из какой-нибудь другой страны. Кое-кто из старшего поколения политических лидеров расценивает это как доказательство того, что от новых иммигрантов из России многого ждать нельзя.

Министр по делам иммиграции Шломо Розен одним из первых признал, что Израиль не в состоянии должным образом устроить своих новых иммигрантов, в особенности иммигрантов из Советского Союза. Некоторые израильтяне не желают признавать эти трудности, сказал министр, из опасения сыграть на руку советским пропагандистам, которые рисуют мрачную картину жизни в Израиле. «Однако мы не хотим маскировки, — добавил он. — Правда так или иначе станет известной. Поэтому правительству лучше признать ее».

Беседы с несколькими десятками советских иммигрантов здесь показали, что для тех, кому не повезло, характерны ожесточение и проявления недовольства.

«Эта страна ворон!» — гневно воскликнул один из недовольных, прибывший из Советской Средней Азии. Этот высокий и тучный мужчина утверждал, что в Советском Союзе он жил, как принц, а здесь вообще не может получить никакой работы. «Все это кончится трагедией», — предсказал он зловеще.

Он сообщил, что уже написал письмо родственникам в Советском Союзе, предупреждая их, чтобы они не ехали в Израиль. Минут двадцать он громко жаловался на пристращение отношении к людям среднего возраста (ему 48 лет), на предубеждение против евреев из Средней Азии, на израильскую бюрократию и на многое другое. «Я бы с радостью поехал домой сегодня же, даже если бы меня посадили в тюрьму на 5 лет», — сказал он.

Его друзья, приехавшие из того же советского города, позднее сообщили, что этот человек выкрикивает подобные слова в лицо каждому израильскому чиновнику, с которым он только может встретиться. «Он хочет, чтобы они устроили его. В Советском Союзе он работал в розничной торговле. Он мог снимать пенки. Здесь он уже был на нескольких

Дзве прыведзеныя тут гісторыі складаюць, можа, самую частку таго, чым прыходзіцца займацца дырэктару музея і яго супрацоўнікам. І гэта толькі ў адной галіне — у вывучэнні перыяду Вялікай Айчыннай вайны. А ў музеі ж ёсць экспазіцыі, прысвечаныя старадаўняму перыяду развіцця ўсходняй часткі Магілёўшчыны, дэвалюцыйнаму перыяду, перыяду Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, перыяду сацыялістычнага будаўніцтва... І экспазіцыі ўвесь час папаўняюцца.

— Фізічна проста немагчыма было б справіцца з такой работай не толькі аднаму, але і тром работнікам музея, — гаворыць Мельнікаў. — Вялікую дапамогу нам аказваюць школьныя аматары краязнаўства — юныя следцы Крычава і ўсяго раёна.

Шмат энтузіястаў краязнаўства і сярод дарослых. Ініцыятыву стварэння музея падтрымалі ў свой час загадчык раённага аддзела культуры І. Юрчанка (цяпер загадчык аддзела райкома партыі ў Чэрыкаве), настаўнікі І. Каралёў, М. Курцікаў, А. Юрчанка, аграном Е. Мельнікава. Значную дапамогу аказалі Магілёўскае абласное ўпраўленне культуры і Міністэрства культуры БССР. Паўсядзённую падтрымку аказваюць свайму музею мясцовыя органы ўлады.

Пошукавай рабоце музея вельмі дапамаглі публікацыі ў газетах «Правда», «Учительская газета», «Комсомольская правда», «Звезда», у часопісах «Огонек», «Юность», «Советская Отчизна», «Малодосць», «Беларусь», а таксама перадачы Беларускага і Усесаюзнага тэлебачання і радыё.

— Нашы клопаты сталі вядомы чытачам, тэлеглядачам і радыёслухачам ва ўсіх рэспубліках Савецкай краіны, — гаворыць Мельнікаў. — З іх дапамогай удалося знайсці патрэбных людзей, завязаць з імі перапіску і такім чынам высветліць многія факты.

У Крычаўскім краязнаўчым музеі часта можна сустрэць школьныя экскурсіі, рабочых, сялян, тут бываюць пісьменнікі, журналісты, сюды прыязджалі Сяргей Смірноў, Яўген Вараб'еў, Генрых Баравік, Канстанцін Сіманюк, бо ў музеі невялікага раённага горада Крычава сабраны шмат цікавых матэрыялаў.

...Нашу гутарку перапыніў прыход паштальёна. На пісьмовы стол дырэктара музея лягла чарговая важкая пачка пісем.

Мікалай РАЖКОЎ.

Пімен ПАНЧАНКА

Сляды гарачыні
Яшчэ на тварах носім,
Ды папылілі ўжо дні
У залатую восень.

Самотны крык гусей
Даносіцца з-пад воблак,
У асмужанай красе
Твой бачу, восень, воблік.

Зямлі не адагрэць
Агнём лісты апошняй,
І ветру песні пець
Над парыжэлай пожняй.

У хмарах далячынь.
Прасцяг дажджамі повен.
Не плавае ўначы
Маладзіковы човен.

«А ўсё ж шкада, што скончылася лета...»

Гэтыя словы з папулярнай турысцкай песні цяпер часта можна пачуць сярод студэнтаў, бо тысячы юнакоў і дзяўчат, што запоўнілі аўдыторыі, лабараторыі і чытальнікі залы, яшчэ знаходзяцца пад уражаннем прайшоўшых канікулаў. Змястоўнымі і цікавымі яны былі ў мінскіх студэнтаў.

Запомніцца трэці семестр і замежным юнакам і дзяўчатам, што вучацца ў Мінску. Каля 70 пасланцоў чатырох кантынентаў прынялі ўдзел у працоўным семестры: у саставе інтэрнацыянальных студэнцкіх атрадаў яны працавалі ў Лагойскім, Барысаўскім, Мінскім, Вілейскім, Крупскім раёнах і Мінску. Юнакі і дзяўчаты з В'етнама і Бангладэш, Кубы і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Эфіопіі і Сірыі будавалі школы і жыллыя дамы, майстэрні і жывёлагадоўчыя памяшканні, працавалі на меліярацыйных беларускіх зямель. Каля 30 замежных студэнтаў разам са сваімі савецкімі ровеснікамі збіралі ў Малдавіі садавіну і гародніну.

Члены студэнцкіх інтэрнацыянальных атрадаў мелі магчымасць азнаёміцца з жыццём калгаснай вёскі. Яны таксама ахвотна выступалі перад жыхарамі вёсак з расказаў аб сваіх краінах, аб барацьбе прагрэсіўнай моладзі за мір і дэмакратыю. У час самадзейных канцэртаў знаёмілі савецкіх людзей з мастацтвам сваіх народаў.

Многія з замежных студэнтаў правялі канікулы ў захопных падарожжах. 75 пасланцоў з чатырох кантынентаў у саставе інтэрнацыянальных аўтапаездаў «Дружба» зрабілі падарожжа па тэрыторыі Беларусі, Украіны, Азербайджана і Узбекістана. На працягу 15—20 дзён яны знаёміліся з дасягненнямі саюзных рэспублік у галіне эканомікі, навукі і культуры, з бытам і звычаямі людзей розных нацыянальнасцей. У час падарожжа яны наведвалі буйнейшыя фабрыкі і заводы, калгасы і саўгасы, сустрэкаліся з рабочымі, калгаснікамі, дзесячамі навукі і культуры.

Вялікую цікавасць замежныя студэнты праявілі да рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый савецкага народа. Яны наведвалі Хатынь і Брэсцкую крэпасць-герой, Краснадон і месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю бакінскіх камісараў.

Аб уражаннях, атрыманых у час падарожжаў, красамойна гавораць самі ўдзельнікі:

— Зрабіўшы паездку па Беларусі, мы атрымалі поўнае ўяўленне аб тым, як жыве і працуе беларускі народ. І я, як медык, асабліва выразна заўважыў клопаты аб рабочых і калгасніках у вашай краіне. Бясплатнае медыцынскае абслугоўванне ў горадзе і вёсцы, санаторыі і дамы адпачынку — аб гэтым даводзіцца толькі марыць жыхарам нашай краіны, — сказаў Шэрыф Моктар з Маўрытаніі, студэнт Харкаўскага медыцынскага інстытута.

— Воўны арганізацыі працы ў калгасах мы будзем выкарыстоўваць у сваёй краіне, — дадае навучэнец Харкаўскага індустрыяльна-педагагічнага тэхнікума Камрул Хусейн з Бангладэш.

— Беларусь мне вельмі спадабалася. Хочацца асабліва адзначыць дружалюбнасць беларускага народа, яго прыгажосць і шчырасць. Не забыць, як нас сустрэкалі хлебам-салом, — гэта словы Дані Монтэса з Філіпін, студэнта Харкаўскага мед-інстытута.

У 45 студэнтаў Белдзяржуніверсітэта і Беларускага політэхнічнага інстытута ажыццявілася даўняя мара пабываць у горадзе вялікага Леніна. Два тыдні яны правялі на берагах Нявы, сваімі вачыма ўбачылі легендарную «Аўрору» і Смольны, агледзелі скарбы Эрмітажа і Рускага музея, Ісакіеўскі і Казанскі саборы.

Каля 250 юнакоў і дзяўчат з 27 краін свету правялі свае канікулы на беразе возера Нарач, у спартыўна-аздараўленчым пагеры ўніверсітэта і доме адпачынку.

Да спадобы гасцям была і турысцкая база «Днепр», на якой адпачывала 114 юнакоў і дзяўчат, навучэнцаў мінскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 53.

— На возеры Нарач я адпачываю не першы раз і заўсёды еду сюды ахвотна. Цудоўныя пейзажы, непаўторная прыгажосць возера, чыстае паветра, мноства цікавых сустрэч і экскурсій — усё гэта пакідае самыя прыемныя ўспаміны, — гаворыць Самір Шахін з Судана, аспірант Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна.

І яго думку падзяляюць іншыя замежныя студэнты, якія адпачывалі ў Беларусі.

Непрыкметна праляцела лета, а з ім і студэнцкія канікулы. Замежныя студэнты запоўнілі аўдыторыі і чытальнікі залы, кабінеты і лабараторыі. Але кожны з іх прывёз з сабой як самы каштоўны дар сардэчнасць і цеплыню сустрэч з савецкімі людзьмі.

А. ЮЗЭФОВІЧ,
адказны сакратар Мінскага гарсавета
па справах замежных навучэнцаў.

робатах, но ни на одной не продержался более нескольких дней».

Некоторые иммигранты просто не могут привыкнуть к жизни в Израиле и действительно жалеют, что уехали из Советского Союза.

Разочарования иммигрантов идут по двум линиям: практической и духовной. Израильские власти не в состоянии полностью удовлетворить их ни в том, ни в другом отношении.

Первая цель иммигранта заключается в том, чтобы найти работу и жилье. Израильская промышленность гораздо более скромна по своим масштабам, чем промышленность Советского Союза, и инженеры с узкой специальностью, которых много в СССР, здесь просто не нужны. Израильцы жалуются, что многие из прибывших имеют слишком узкую подготовку. «Они знают слишком много о слишком малом», — заявил министр по делам иммиграции.

Ученые с опытом в прикладных науках, особенно в промышленности, испытывают особые трудности в подыскании работы. Израильская экономика не нуждается в таком количестве ученых — специалистов в области прикладных наук.

Языковой барьер также создает огромную проблему. Лишь небольшая горстка иммигрантов из Советского Союза знает иврит, и многим трудно его выучить.

Характер израильского общества также является источником разочарования для многих советских иммигрантов. Все они почти единодушно говорят, что встречаются с подчеркнутой враждебностью и предубеждением со стороны некоторых элементов израильского населения. «Стоит вам поймасть владельца магазина на том, что он вас обманывает, как он наверняка гаркнет, чтобы вы заткнулись, и предложит вернуться в Россию, если вам это не нравится», — сказала одна домашняя хозяйка из Одессы.

Советские иммигранты узнали здесь избитую шутку — израильскую шутку — израильское определение «100-процентного еврея». Это «белый израильянин ашкенази-собра со связями», то есть белый еврей европейского происхождения, родившийся в Израиле, с особыми связями, которые делают жизнь легче для тех, у кого они имеются. У иммигрантов из Советского Союза, как правило, святей нет.

26-летний сержант израильских военно-воздушных сил без всякого смущения подтвердил, что многие из его сверстников не любят новых советских иммигрантов. «Я сам их не люблю», — сказал он. Больше, чем кто-либо, они требуют лучших условий. А что они сделали такого, чтобы заслужить их?»

«Трудно быть иммигрантом, в особенности из Советского Союза», — сказал

один инженер. — Мы очень быстро забываем здесь о хорошем и сосредотачиваем свое внимание на плохом».

«Главная проблема носит психологический характер, — разъяснил один молодой физик из Ленинграда. — В вас исходит психологическая перестройка, когда вы начинаете жить здесь. Вы знаете, против чего вы, чего вы не хотите, но вы не знаете, за что вы или чего хотите. Вы не знаете, как выступать с конструктивной критикой. В этом значительная доля наших бед».

Некоторые из иммигрантов заблудились в полном смысле этого слова и являются собой трагическую картину.

В прошлом месяце я встретился с такими людьми на средиземноморском пляже в Остии, близ Рима. Это были евреи из Одессы, морского порта на Украине, которые провели два года в Израиле, но с удачей там не повстречались. «В Одессе можно хорошо жить», — сказал мне с тоской в голосе один из них, — надо только иметь деньги. А денег у меня было до черта!»

Так почему же он уехал из Одессы? Он уже и сам толком не помнит. Очевидно, однако, что уехал он в поисках большего богатства — по тем же причинам, по каким уехал значительный процент этой неожиданной волны эмигрантов из Советского Союза.

Нельзя делать обобщения примени-

тельно к этой разнородной массе, но для большинства иммигрантов характерны некоторые общие беды.

Самая очевидная из таких бед (что неудивительно) — это разделяемое всеми чувство, что они находятся в чужой стране. Израильское правительство субсидирует ежедневную газету на русском языке под названием «Наша страна», но название это звучит скорее иронически, нежели соответствует истине.

В разговорах большинство иммигрантов из Советского Союза отзываются об Израиле и израильянах не иначе, как «они», «их правительство», «их армия», «их политические деятели».

Многие находят, что «их страна» обманула их надежды, и они охотно излагают детальные программы того, как ее надо переделать заново.

«Не могу я привыкнуть к этим жителям Запада», — сетовал один молодой человек двадцати трех лет. Он побывал в Израиле, в нескольких европейских странах.

«Здесь, на Западе, люди не такие, как мы», — сказал он. — Израиль мне не понравился с первого же момента, как я туда приехал...»

Канчаткова вызначаецца, па-першае, дыялектная аснова літаратурнай мовы. Інакш кажучы, важнейшы асаблівасці самай прадстаўнічай групы беларускіх гаворак замацоўваюцца ў якасці адзінай літаратурнай нормы. Такі прыярытэт па пэўных аб'ектыўных абставінах атрымала група гаворак цэнтральнай часткі паўднёва-заходняга дыялекту (гаворкі на поўдзень ад Мінска). Такім чынам, і пры замацаванні агульнанародных літаратурных моўных нормаў важная роля належала зноў жа, як і ў пачатковы перыяд фарміравання літаратурнай мовы, гаворкам паўночна-заходняй зоны Беларусі (але цяпер ужо паўднёва-ўсходняй часткі зоны).

У сувязі з гэтым, па-другое, літаратурная мова выразна адмяжоўваецца ад астатняй дыялектнай «перыферыі». Яе адносіны са сваямі «вясковымі сваякамі» набываюць асаблівы характар. Іх сродкі або зусім выводзяцца за межы літаратурнага ўжытку, або абцяжваюцца ў сваім ужыванні толькі як стыльовае або каларытнае ўбранства выказванняў. Дыялектная мова застаецца таксама сродкам паўсядзённых вясных таласам людзей у побыце і працы ў сельскай мясцовасці, выступаючы як бы факультатывнай падсістэмай у нацыянальных моўных зносінах.

Адначасова беларуская і руская літаратурныя мовы, пашыраючыся асабліва сярод моладзі, пачынаюць актыўна ўплываць на дыялектную мову. Пачынае дэфармавацца яе структура (асабліва слоўнік), а галоўнае — звужацца сфера ўжывання.

Вялікая роля ў працэсе развіцця і нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы належыць рускай літаратурнай мове. Яна стала ўзорам судна паміж нацыянальным моўным інвентаром і запазычаннямі, асабліва ў галіне тэрміналогіі, узорам адносна да прастаноў, вагаў і крыніц і інш. Яна зрабілася важнейшай крыніцай спецыяльнай тэрміналогіі і найменна ў паняццях аб новых з'явах і працэсах у граматыцы і культурным жыцці, побыце. Ёй належыць таксама роля галоўнага «пасрэдніка» паміж нашай мовай і мовамі народаў усёга свету. За кошт прамых запазычанняў з рускай літаратурнай мовы, а таксама за кошт так званых калькаванняў ў беларускай літаратурнай мове склаўся афіцыйна-кніжны пласт выразных сродкаў.

Нарэшце, руская літаратурная мова пачала выконваць ролю мовы зносінаў беларускага народа з іншымі народамі нашай краіны і за яе межамі, а таксама ролю другой мовы шырокіх грамадскіх і культурных зносінаў (асабліва пісьмовых) унутры рэспублікі, у прыватнасці, у гарадах.

За карэнным змяненнем моўнай сітуацыі ў Савецкай Беларусі пасля Вялікага Кастрычніка наступіў новы этап у развіцці навукі аб беларускай мове. Вядучае становішча беларускай літаратурнай мовы і яе шырокія дзяржаўныя і грамадскія функцыі абумовілі складанне ў першую чаргу зусім новай і важнай галіны беларускага мовазнаўства — навуковай распрацоўкі і правільнага літаратурнай мовы. Мовазнаўчая навука пачынае карыстацца ў рэспубліцы вялікай увагай і падтрымкай з боку дзяржаўных устаноў, грамадскіх арганізацый і працаўнікоў культуры.

Дзве асабліва важныя новыя задачы

паўсталі тады адразу перад беларускім мовазнаўствам. Гэта, па-першае, вызначэнне канкрэтнай структуры беларускай літаратурнай мовы (фанетычнай сістэмы і граматычнага ладу) і стварэнне неабходных дапаможнікаў і навуковых падручнікаў па ёй. Гэта, па-другое, выяўленне лексічнага запасаў усёй нацыянальнай мовы і складанне даведчаных і практычных слоўнікаў.

Праца ў галіне структуры літаратурнай мовы пачыналася ўстаўляць у літаратурна-навуковыя прынцыпы беларускай арфаграфіі і распрацоўкай яе важнейшых правілаў. У 1918 годзе рознымі аўтарамі было выпушчана ў свет некалькі невялікіх даведнікаў па беларускай мове («Просты спосаб стацца ў кароткім часе граматычным», «Беларускі правапіс», «Граматыка беларускай мовы» Б. Пачобкі і інш.). Але гэта былі спробы раскрыць некаторыя асаблівасці беларускай мовы з прапановамі і эксперыментальна складальнікаў у галіне графікі і арфаграфіі.

фічных правіл, абаяраючыся на найбольш характэрную і адзіную сістэму гукавых асаблівасцей беларускай літаратурнай мовы, блізкаму да фанетычнай сістэмы зноў жа гаворак яе выходнай дыялектнай зоны. Гэта датычыцца арфаграфіі галосных гукаў не пад націскам, дзе назіралася на самам арфаграфіі спалучэнняў зычных гукаў.

Б. Тарашкевічу належыць першая распрацоўка правапісу і арфаграфіі. Асабліва важна тое, што ён імкнуўся знайсці рашэнне складаных пытанняў іх правапісу на аснове назіранняў над тымі запазычаннямі, якія былі «ўзяты даўно» і засвоены ў беларускай дыялектнай і літаратурнай мове.

Асаблівасці і нормы беларускай літаратурнай мовы ў галіне фанетыкі і граматыкі сталі ў цэнтры ўвагі мовазнаўчай навукі ў рэспубліцы ў 20-я гады. Зразумела, што ў той складанай моўнай сітуацыі, якая тады была ў Беларусі, гэтыя

мовы (кірунак на так званую «самабытнасць» і «чысціню»). Прапаноўвалася і абгрунтоўвалася неабходнасць новых прынцыпаў («гісторыка-фанетычных») беларускага пісьма і карэнная «рэвізія», інакш кажучы, ломка існаваўшай арфаграфіі і графікі (В. Ластоўскі). Распрацаваны быў таксама праект «рэформы» арфаграфіі і графікі беларускай мовы з генералізацыяй асноўнага фанетычнага прынцыпу нашага правапісу. Але канкрэтны прапановаў аб правілах правапісу паводле такога прынцыпу грунтаваліся на вельмі вузкіх дыялектных асаблівасцях беларускай мовы (Я. Лёсік).

У 1926 годзе ў Мінску была праведзена акадэмічная канферэнцыя па рэформе беларускага правапісу і азбукі. Удзельнікі канферэнцыі (у ліку іх былі не толькі мовазнаўцы Савецкай Беларусі, але і вучоныя з Расіі, Украіны, а таксама прадстаўнікі некаторых замежных беларускіх культурных арганізацый і замежных лінгвістаў) выказалі шмат розных меркаванняў і пажаданняў па матэрыялах прапановаў канферэнцыі (Інстытут беларускай культуры). Крайнія «рэформісцкія» праекты сурэталі на канферэнцыі пераважна крытычны і адмоўны адносіны. Матэрыялы гэтай канферэнцыі (даклады, выступленні), а таксама яе калектыўныя рэкамендацыі мелі значную навуковую вартасць. Але належнай ролі ў далейшай працы над правапісам, графікай і пытаннямі фанетыкі і граматычнага ладу беларускай літаратурнай мовы яны не адыгралі. Распрацоўка зводу правіл беларускага правапісу зацягнулася на некалькі год.

Рашучае адмежаванне грамадскасці Савецкай Беларусі ў пачатку 30-х гадоў ад нацыяналістычнага кірунку нашага моўнага развіцця і вызначэнне галоўных напрамкаў нармалізацыі і ўзбагачэння беларускай літаратурнай мовы з'явілася, нарэшце, трывалай базой для вырашэння пытанняў літаратурнай моўнай нормы ў галіне гукаў і формаў. Стала магчымым таксама навуковае апісанне наогул сістэмы фанетыкі і граматыкі беларускай літаратурнай мовы. Асабліва важнае значэнне ў гэтых адносінах мела пастанова СНК БССР «Аб змяненні і спрашчэнні беларускага правапісу» (1933 г.), падрыхтаванага правапіснай камісіяй на чале з народным пісьменнікам БССР Якубам Коласам («Пісьменнікам Беларусі аб рэформе беларускага правапісу», 1934).

Неўзабаве ў адпаведнасці з пастановай быў распрацаваны, нарэшце, дастаткова поўны і грунтоўны звод правіл па беларускай арфаграфіі — «Правапіс беларускай мовы» (1934). Ён быў прызначаны і накіраваны для ўстанаўлення і стабілізацыі не толькі правапіснага, але і ў пэўнай меры фанетыка-граматычнага адзінства ў межах беларускай літаратурнай мовы з улікам цеснай сувязі яе ў сваім развіцці з рускай літаратурнай мовай і мовамі іншых народаў Савецкага Саюза. Што ж датычыць практычнага значэння гэтага правапісу, то дастаткова будзе адзначыць, што ім карыстаюцца фактычна да 1957 года. Пасля частковага ўдакладнення некаторых правіл беларускай арфаграфіі ў 1959 годзе быў распрацаваны і выдадзены новы звод — «Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі».

Аляксандр КРЫВІЦКІ,
кандыдат філалагічных навук.
[Заканчэнне будзе]

БЕЛАРУСКАЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЯ МОВА І МОВАЗНАЎСТВА

Слаба ўлічвалася ў іх практыка папярэдняга амаль стогадовага ўжывання літаратурнай мовы вусна і на пісьме (у друку).

Вылучылася сярод іх і стала незвычайна важнай падзеяй у нашым мовазнаўстве таго часу «Беларуская граматыка для школ» Браніслава Тарашкевіча.

Граматыка Б. Тарашкевіча — гэта першы сістэматычны разгляд асноўных асаблівасцей фанетыкі і граматычнага ладу беларускай літаратурнай мовы і яе арфаграфіі. Больш дзесяці год гэты выдатны дапаможнік служыў навуцы і дарэчнай кніжкай, вытрымаўшы ажно 5 выданняў (апошняе ў 1929 г.). Ён складзены з арыентацыяй на беларускія гаворкі, якім характэрна, як сказана ў прадмове, «цвёрдае р і вялікае аканне». Гэта якраз паўночна-заходняя дыялектная зона, якая была базай фарміравання літаратурнай мовы. На папярэдняю ж «доўгую практыку» ўжывання і развіцця літаратурнай мовы абаяраўся Б. Тарашкевіч у сваіх асцярожных нарматыўных рэкамендацыях адносна важнейшых агульнанародных формаў, гукаў і іх пісьмовай перадачы (як кірыліцай, так і лацінкай).

У граматыцы Б. Тарашкевіча былі вызначаны асноўныя прынцыпы існавання беларускага пісьма і ўпершыню сфармуляваны важнейшыя правілы правапісу. Больш таго, складальнік дапаможніка імкнуўся ўстанавіць дастаткова строгу, пнасьлядоўную і простую сістэму арфагра-

проблемы вырашаліся вельмі павольна. І вырашаліся яны не толькі ў цішыні кніжніцы і бібліятэк, але і ў вострых і бурных дыскусіях у друку, на навуковых і грамадскіх сходках, у звычайных вусных спрэчках. Найбольш прыкметнымі з'явамі ў гэтай галіне навуковага вывучэння беларускай літаратурнай мовы ў адзначаны перыяд былі працы і матэрыялы аналізу і апрацоўкі беларускай арфаграфіі і графікі (1925—1927 гг.) і «Правапіс беларускай мовы» (1934).

Навуковыя працы, выступленні ў друку па пытаннях існаваўшага тады беларускага правапісу і графікі змяшчалі шмат розных прапаноў аб паляпшэнні беларускага пісьма, якія абгрунтоўваліся аналізам пэўных асаблівасцей беларускай літаратурнай мовы (С. Некрашэвіч, Я. Воўк-Левановіч, П. Растаргуеў, А. Багдановіч, Я. Карскі, П. Бузук і інш.). Яны былі выкліканы неабходнасцю ўдакладнення, спрашчэння, далейшай распрацоўкі і дэталізацыі прынцыпаў і правіл арфаграфіі Б. Тарашкевіча і канчатковага вырашэння пытанняў аб беларускай азбукі і яе паасобных літарах. Гэта востра адчувалася ў друку, у школьным навучанні і інш. Такі быў асноўны напрамак мовазнаўчай працы.

Разам з гэтым у практычным вырашэнні адзначаных пытанняў і ў «тэорыі» выявіліся і такія пункты погляду і прапановы, якія былі непасрэдна звязаны з нацыяналістычным кірункам у нармалізацыі

УЗНЯЛАСЯ ТЭАТРАЛЬНАЯ ЗАСЛОНА

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

У галоўнага рэжысёра Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра Уладзіміра Караткевіча варты адзначыць схільнасць да паэтычнасці, узнёсласці і вострых тэатральных форм. У той жа час ён добра выкарыстоўвае прыёмы публіцыстыкі. Так, у «Трывозе» А. Петрашкевіча рэжысёр знайшоў выдатнае сцэнічнае рашэнне публіцыстычнасці, закладзенай у п'есе.

Сваёй манерай, адметным стылем вызначаецца галоўны рэжысёр Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Валерыя Раеўскі. Яму ўласціва падкрэсленая тэатральнасць у ігры актёраў, у дэкаратыўным афармленні. Вялікім увагу ён звяртае на дынамічнасць, рытмічны малюнак спектакля. Раеўскі таксама вельмі ўдала пашырае рамкі драматургічнага матэрыялу. У «Тыбунале» А. Макаёнка ён увёў пралог і эпілог, дзе выкарыстаны народныя вобразы плакальшчыц. Гэта глыбока ўздзейнічае на глядача.

Наогул, маладыя рэжысёры вырашаюць спектаклі такім чынам, каб тэатр не павучаў глядача, а рабіў яго саўдзельнікам таго, што адбываецца на сцэне, заклікаў знаходзіць уласную ацэнку, свой пункт гледжання.

**Юрый СЕМЯНЯКА,
кампазітар**

— У сучасным драматычным тэатры музыка — адна з галоўных дзеючых асоб. Яна стварае фон спектакля, узмацняе рэжысёрскую задуму, дапамагае раскрыць сцэнічны характар.

Нашы вядомыя кампазітары Я. Цікоцкі і Р. Пукст у сваёй творчасці аддалі багатую даніну тэатральнай музыцы. Працяглы час таленавітыя кампазітары Я. Глебаў і С. Картэс былі дырыжорамі тэатральнага аркестраў. Глебаў — у Тэатры юнага глядача, Картэс — у Купалаўскім. У гэты тэатры зараз прыйшлі ім на змену маладыя кампазітары Э. Зарыцкі і А. Мдзівані.

Зразумела, працуючы непасрэдна ў тэатры, кампазітар аддае яму большую ўвагу. Та-

му на рахунак Я. Глебава музичнае афармленне больш як 50 спектакляў. Але і іншыя кампазітары з ахвотай звяртаюцца да гэтага жанру. Цікавыя работы А. Янчанкі, Г. Вагнера.

Сезон, які пачаўся, абячае багаты плён супрацоўніцтва беларускіх кампазітараў з тэатральнымі калектывамі. У «Званых Віцебска» прагучала ўжо арыгінальная музыка С. Картэса. У гэтым жа тэатры завяршыў работу над музычным афармленнем будучага спектакля па п'есе Лопе дэ Вега «Раба свайго гаспадары» малады віцебскі кампазітар Б. Насовіч. Яму належыць і музыка да дзіцячага мюзікла «Жылабыла сыраежка» па п'есе В. Зіміна.

У свой час я таксама супрацоўнічаў з тэатрамі ў Бабруйску і Магілёве. Мая новая работа зноў для тэатра, але не драматычнага. Гэта апэрта «Дэкада вечнага каханьня» на лібрэта В. Зуба і А. Вольскага. Яе героі — нашы сучаснікі. Хаця работа яшчэ не завяршана, спадзяюся, што прэм'ера адбудзецца ў сёлетнім сезоне.

У бібліятэцы саўгаса «Любань» Вілейскага раёна.
Фота В. ДУБІНКІ і У. КРУКА.

Народная харэаграфічная мова рухаў, жыццядаснасць, запал — вось рысы, якія характарызуюць танцавальны ансамбль «Дзвінскія зоры», створаны пры Наваполацкім палацы культуры нафтавікоў. Танцоры маладога беларускага горада сталі лаўрэатамі Усесаюзнага фестывалю савецкай моладзі 1972-73 гадоў. НА ЗДЫМКАХ: харэаграфічная карцінка «Боцікі рускія» і беларускі фальклорны танец «Стукаліха» ў выкананні ансамбля «Дзвінскія зоры».

Фота Э. ТРЫГУБОВІЧА.

«МНЕ ДАЎНО ХАЦЕЛАСЯ НАПІСАЦЬ ВАМ...»

«Дарагі Аркадзь Аляксандравіч! Антаніна Іванаўна і я сардэчна віншуюем Вас і Аксану з Новым, 1973 годам. Шлём Вам свае лепшыя пажаданні. Няхай усё будзе ў Вас добра.

А я, Аркадзь Аляксандравіч, так і не напісаў Вам таго пісьма, якое абяцаў напісаць. Зноў захварэў і вось толькі-толькі, як гаварылі ў нас у вёсцы, крыху адкляў (гэта значыць стаў папраўляцца).

Па-ранейшаму знаходжуся пад уражаннем ад Вашай паэмы... Гэта паэма моцная, глыбокая і шматгранная. Дарэчы, гэтымі агульнымі словамі цяжка вызначыць яе канкрэтны мастацкі якасці, яе высокае гучанне.

Будзьце здаровы!
Ваш М. Ісакоўскі».

Гэтыя радкі — з апошняга пісьма Міхаіла Ісакоўскага народнаму паэту Беларусі Аркадзю Куляшова. Яно датавана 28 снежня 1972 года.

Адзін з любімых савецкіх паэтаў з вялікай цікавасцю сачыў за творчасцю свайго беларускага сябра. І не толькі сачыў. Дзякуючы Ісакоўскаму самабытны талент Куляшова ва ўвесь голас загучаў на рускай мове, яго паэзія стала здабыткам усесаюзнага чытача. Многае з таго, што было напісана да другой паловы 60-х гадоў А. Куляшовым, выдавалася на рускай мове ў перакладах М. Ісакоўскага.

На працягу многіх гадоў Махаіл Васільевіч аказваўся ў большасці вы-

падкаў першым чытачом і крытыкам твораў А. Куляшова.

«Мне даўно хацелася напісаць Вам і, галоўным чынам, наконт Вашых вершаў, якія Вы пісалі ў трыццатых гадах («На сотай вярсе», «Бюро даведак» і многія іншыя), — паведамляў Міхаіл Васільевіч у пісьме 20 сакавіка 1972 года. — Вы ведаеце, яны такія добрыя, такія паэтычна чыстыя і непаўторныя, што я не магу чытаць іх без слёз. Гэта нават пры той умове, што, уласна, нічога горкага ў іх няма».

Ці мог пасля гэтага Аркадзь Аляксандравіч не паказаць старэйшаму таварышу новую паэму «Варшаўскі шлях», якую рыхтаваў да апублікавання? Гэта аб ёй і пісаў Міхаіл Васільевіч.

...Творчая дружба двух паэтаў звязалася ў гады вайны. І хросным бацькам гэтай дружбы быў Аляксандр Твардоўскі, які ў 1943 годзе папрасіў Ісакоўскага зрабіць пераклад паэмы Аркадзя Куляшова «Сцяг брыгады». І сам адправіў яму рукапіс, а разам з ім і пісьмо.

Адказ прыйшоў неадкладна. Міхаіл Васільевіч не толькі быў гатовы зараз жа ўзяцца за пераклад, але і выказаў меркаванні і канкрэтныя прапановы адносна перакладу многіх вельмі складаных месц паэмы.

Работа над перакладам паэмы «Сцяг брыгады» стала пачаткам плённай творчай садружнасці.

І калі прыходзілі новыя рукапісы, Ісакоўскі лічыў неабходным абавязкова паведаміць, якія ён мае магчымасці.

Вось пісьмо ад 9 сакавіка 1945 года:

«Вашы 4 вершы я атрымаў. Вершы добрыя. Я б ужо цяпер хацеў узяцца за пераклад, але са мной здарылася няшчасце: адбылося крывацвіццё на дне вока, і я не магу цяпер працаваць. Спадзяюся, аднак, што праз тыдні 2-3 становішча паправіцца хоць крыху, і я змагу пачаць пераклад. Мне б хацелася перакласці самому ўсе вершы...»

На працягу наступных дзесяці гадоў М. Ісакоўскі перакладае на рускую мову паэмы «Цымбалы», «Дом № 24» і амаль усе вершы, з якімі знаёміць яго А. Куляшоў.

— З Міхаілам Васільевічам, — успамінае Аркадзь Куляшоў, — было вельмі лёгка і радасна працаваць. Ён заўсёды даваў добры ўрок працавітасці, патрабавальны адносна да слова, мовы, да свайго пісьменніцкай справы...

Апошняя сустрэча адбылася незадоўга перад смерцю М. Ісакоўскага. Куляшоў наведаў Міхаіла Васільевіча разам з Кайсынам Кулевым.

Роўна трыццаць гадоў працягвалася творчая дружба двух паэтаў. Іх парадніла і здружыла паэзія.

Анатоль СТУК.

ХРОНІКА КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ

У МАСКВЕ, у Цэнтральнай выставачнай зале, адкрылася выстаўка работ мастакоў — правадзейных членаў Акадэміі мастацтваў СССР. У другі раз за сёлетні год выстаўка, прысвечаная 25-годдзю перайтвання Усерасійскай акадэміі мастацтваў у Акадэмію мастацтваў СССР, размяшчаецца ў галоўнай выставачнай зале краіны. Нязвычайная падзея ў выставачнай практыцы тлумачыцца велізарнай папулярнасцю вернісажа, на якім прадстаўлены залаты фонд савецкага выяўленчага мастацтва.

Аднак цяперашняя экспазіцыя — не дакладны паўтор папярэдняй. У ёй прыбавіліся творы новых членаў-карэспандэнтаў акадэміі. Сярод іх тры работы народнага мастака Беларусі Міхаіла Савіцкага: «Партызанская мадонна», «Партызаны», «Клятва».

НА БРЭСЦКІМ панчошным камбінаце адбыўся конкурс эстраднай і народнай песні пад дэвізам «Песня ў ваенным стылі».

Пераможцам конкурсу — работнікам камбіната Раісе Карпавай, Сцяпану Скравейку, Веры Сягаль — дыпламы і каштоўныя прызы ўручыў старшыня журы кампазітар Эдуард Ханок.

ВЫДАВЕЦТВА «Мастацкая літаратура» пачало выпуск новага збору твораў народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова. Усяго выйдзе пяць тамоў.

У першы том, які нядаўна атрымаў падпісчыкі, увайшлі вершы розных гадоў. Першыя з іх былі надрукаваныя яшчэ ў 1927 годзе. Уключаны таксама пераклады вершаў Пушкіна, Лермантава, Ясеніна, Ісакоўскага і іншых вядомых савецкіх паэтаў.

МІНСКІМ кнігалюбам шанца на цікавыя сустрэчы. У апошні час яны мелі магчымасць пазнаёміцца з лепшымі выданнямі Малдавіі і Узбекістана. Рэгулярна правадзяцца дэкады кніг сацыялістычных краін. І вось новая сустрэча: у Доме мастацтваў адбылася выстаўка армянскай кнігі, на якой было прадстаўлена каля 200 экзэмпляраў.

У пачатку чэрвеня ў Ерэване з поспехам прайшла выстаўка беларускай кнігі.

ПРЭМ'ЕРУ «Пяць вечароў» па п'есе А. Валодзіна паказаў народны тэатр Магілёўскага аўтамабільнага завода.

Пастаноўку ажыццявіў рэжысёр тэатра А. Кукушынскі. Галоўныя ролі выконваюць работнікі П. Райкаў, В. Кустай, студэнт В. Рабаконь і іншыя.

СУСТРЭЧА Ў КРАКАВЕ

Старадаўні Кракаў называюць у Польшчы сталіцай графікі. Тут, у былым доме заснавальніка польскага гістарычнага жывапісу Я. Матэйкі і ў сучасным выставачным павільёне, што пабудаваны побач з домам-музеем, раз у два гады праводзіцца міжнародная выстаўка графікі.

Кракаўская біенале, якая праходзіць пад дэвізам «Чалавек і сучаснае грамадства», служыць узаемазбагадэнню розных школ і кірункаў у выяўленчым мастацтве, дапамагае мастакам лепш пазнаць аднаго, спрыяе культурнаму ўзаемаабмену. Сёлета яна была наладжана пяты раз.

Традыцыйныя выстаўкі выяўленчага мастацтва, такія, як у Венецыі, Токію, Вене, Лейпцыгу, Браціславе і іншыя, існуюць дзесяці, нават сотні гадоў. Кракаўскай біенале ўсяго дзесяць. Аднак папулярнасць яе хутка расце. Кракаўскае лета-1974 было асабліва прадстаўнічым. Сюды з'ехаліся мастакі з 68 краін свету. Ад Савецкага Саюза прыняць удзел у выстаўцы запрасілі 8 графікаў з розных рэспублік. Сярод іх быў мастак з Беларусі Георгій Паплаўскі.

Г. Паплаўскі — удзельнік і лаўрэат многіх міжнародных выставак. Разам з іншымі майстрамі ён прадстаўляў бела-

рускае мастацтва ў Югаславіі, Чэхаславакіі, Балгарыі, ГДР, Аўстрыі, Венгрыі, Фінляндыі, Італіі, ФРГ, Францыі, Канадзе, Індыі, Марока. Ён дыпламант выстаўкі «Прыгажэйшая кніга ў свеце», якая праходзіла ў Лейпцыгу.

У Кракаў Г. Паплаўскі быў запрошан трэці раз. На Кракаўскай біенале IV экзпанаваліся яго графічныя лісты з цыкла «Белы кантынент». На біенале III мастак прадставіў станковую графіку, створаную па матывах паэмы Я. Коласа «Новая зямля», за што быў удастоены прэміі.

Аўтары, работы якіх адзначаюцца прэміямі на выстаўцы, становяцца членамі Клуба лаўрэатаў Кракаўскай біенале. Іх творы трапляюць у пастаянную экспазіцыю.

Сёлета ў Кракаве беларускі мастак паказаў два графічныя лісты з цыкла «Камандоры». Іх набыў аргкамітэт выстаўкі. Цяпер яны экспануюцца ў мастацкім музеі ў Катавіцах.

Р. БАКУНОВІЧ.

«НЕСЦЕРКА» НА АМАТАРСКАЙ СЦЭНЕ

Народны гарадскі тэатр драмы ў Баранавічах сёлета адзначае сваё дваццацігоддзе. Гэта адзін з вядомых мастацкіх калектываў рэспублікі, аснова

майстэрства якога была закладзена першым яго кіраўніком, заслужаным дзеячам культуры БССР Н. Счансавічам разам з народнымі артыстамі СССР У. Уладзімірскім.

З 1969 года тэатр узначаліла Марыя Пячонкіна, таленавіты рэжысёр і выдатны арганізатар. Пры тэатры створана пакуль што адзіная ў рэспубліцы аматарская тэатральная студыя, якая рыхтуе актёрскія кадры. Дзесяткі юнакоў і дзяўчат атрымліваюць тут тэатральныя і практычныя веды аб тэатры, аб яго гісторыі, аб майстэрстве актёраў і рэжысёраў, удзельнічаюць у спектаклях. Многія з былых студыйцаў сёння з'яўляюцца студэнтамі Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута.

У багатым рэпертуары Баранавіцкага народнага тэатра п'есы беларускіх аўтараў, работы рускіх драматургаў. Апошняя прэм'ера калектыву — спектакль па п'есе В. Вольскага «Несцерка». Своеасаблівае камедыя заключаецца ў тым, што аўтар знайшоў цікавы стыль яе сюжэтай пабудовы на фальклорным матэрыяле з выкарыстаннем форм старадаўняга беларускага тэатра, а таксама народных скамарошных і балаганных ігрышчаў.

Вырашэнне асноўнай тэмы і асобных вобразаў гэтай п'есы ў кожным тэатры ажыццяўляецца па-рознаму. У Баранавіцкім народным тэатры здолелі прачытаць п'есу па-свойму, з улікам творчых магчымасцей самадзейных артыстаў. Рэжысёр М. Пячонкіна строга прытрымліваецца сюжэта. Праз барацьбу Несцеркі за справяд-

лівасць паказваецца сіла простага народа, яго перавага над эксплуатацямі. Рэжысёрскі акцэнт на гэтых пытаннях і надаў спектаклю сучаснае гучанне.

Поспеху пастаноўкі ў значнай ступені спрыяла работа мастака Э. Тарасевіча, які не захапіўся адным толькі традыцыйным прынцыпам афармлення спектакля — казачнасцю, а выкарыстаў яго толькі як прыём, які дапамагае раскрыць мудрасць і сілу беларускага народа. Усе дзеянні адбываюцца на «гарызонце», што ўзмацняе шырыню і маштабнасць падзей. Вялікая ўдача спектакля — у дакладным падборы рэжысёрам выканаўцаў роляў. Галоўны герой пастаноўкі Несцерка ў выкананні В. Наркевіча пры сваім першым з'яўленні на сцэне ўжо выклікае сміпатыю ў глядачоў. Дзе б ні быў Несцерка-Наркевіч — на кірмашы, у панскіх харомах, сярод скамарохаў на дыспуце — усюды ён адчувае сябе гаспадаром.

Дастойным партнёрам В. Наркевіча выступае Н. Станчык у вобразе Шкаляра. Гэта арыгінальны, тонка прадуманы да самых дробных дэталей вобраз. Па сваёй прыродзе Н. Станчык — актёр-імправізатар. Гэта праяўляецца ў яго багатай творчай фантазіі, у комплексе выразных сродкаў, якімі ён карыстаецца ўмела і шчодро.

Уся пастаноўка вырашана як масавае ігрышча. Асабліва ўдалы ў спектаклі масавыя сцэны. Імяна ў гэтым і праяўляецца культура выканаўцаў, культура тэатра.

Ю. СОХАР.

ПАЧАТАК ПАЛЯВАННЯ

У другой палове жніўня аб'яўляюцца тэрмін і ўмовы палявання на птушак. І ў першую ж суботу, калі хоць крыху адчуваеш сябе прыналежным да шматтысячнай арміі валацуг-паляўнічых і ў тваіх жылах кіпіць кроў першабытных продкаў, што паляваннем здабывалі сабе ежу, уседзець дома звычайна немагчыма!

Добра пайсці аднаму, яшчэ лепей з сябрам-напарнікам, але невыразна цікавей, нават захапляюча выпраўляцца калектывам. Усе тут горача і азартна з самага пачатку. І спрэчкі аб тым, куды ехаць, і хваліванні: ці вытрымае старэнкая машына далёкую дарогу.

Пасля змены ў двары дома, дзе жывуць браты і даўно ўжо стаіць напалатове «казёл» з паўнюжкімі бакамі бензіну, пачалі збірацца найбольш гарачыя прыхільнікі Дыяны. Праз якую гадзіну паляўнічыя пакінулі машыну на прыгорку, у рэдкім хмызняку, і заспяшаліся ў розныя бакі. Аднак не паспелі яны адысці і на сто крокаў, як Макаравіч на вачах ва ўсіх зняў ладную крыжанку. Стрэлы загрымелі па ўсёй пойме. Праўда,

акрамя сваіх напарнікаў, я заўважыў паблізу яшчэ пяцёрых паляўнічых, напэўна, жыхароў суседніх вёсак.

На паверхні вады, злёгка пакрытай раскай, бачны мудрагелістыя ўзоры наплываў — своеасаблівых сцяжынак чыстай вады, якія засталіся пасля жыраваўшых тут качак. Саміх жа качак, зразумела, не відаць: яны пахаваліся ў зарасніках травы і трыснягу каля берагоў. Але варта было наблізіцца да азярца і ўстаць ва ўвесь рост, як з травы з лопатам узняўся цэлы табунок — птушак восем. Ружжо імненна ўскінута да пляча, грывіць дуплет, і... паляўнічы тут жа пераконваецца, што бязбожна прамазаў. Перабіраючыся ад азярца да азярца, некалькі разоў сустракаюся са сваімі сябрамі і кожны раз з патаемнай зайздасцю адзначаю ў іхніх сетках усё больш трафеяў. А тут... Зроблена ўжо каля дзесятка стрэлаў, а сетка пустая.

Прысеў на беразе адпачыць і супакоіцца. І якраз у гэты час заўважыў чыранку, да якой пачаў падкрадвацца адзін з паляўнічых. Вось ён схаваўся ў трысняговым гущары, грывнуў

стрэл. Падбітая чыранка слізганула над венікападобнымі верхавінамі трыснягу і спланіравала на ваду.

Патрывожаныя ў розных кутках поймы качкі адна за адной налятаюць цяпер на маю засаду. І да веча, які некалькі неспрыкетна насунуўся, я паспеў упалаваць трох чыранак.

У наступіўшай цішыні аднекуль з боку хутара нечакана падляцеў казядой. Некалькі хвілін ён бязгучна насіўся ў паветры, нечакана і рэзка мяняючы напрамак, то раптоўна падаючы ўніз, то гэтак жа імкліва ўзлятаючы ўверх. Затым, выпрастаўшы крылы, спланіраваў і сеў. Птушка стала зусім неспрыкетнай: дзякуючы сваёй ахоўнай афарбоўцы яна злівалася з наваколлем.

Апошняя качка падляцела амаль у поўнай цемры, і не паспеў я прыцэліцца, як пачуў за плячыма голас брата: — Даволі сядзець, паехалі дахаты!

Перапалоханая чыранка свечкай узвілася з вады і знікла. Нічога не заставалася, як узяць рэчы і ісці да машыны, дзе з добрымі трафеямі ўжо збіраліся астатнія паляўнічыя.

А. БАЯРОВІЧ.

У гэты дзень асфальт Мінскага цэнтральнага парка імя Горкага ператварыўся ў вялізны мальберт, на якім каля трохсот юных мінчан дэманстравалі багацце сваёй фантазіі.

За традыцыйным творчым спаборніцтвам дзяцей з цікавасцю назіралі сотні «бальшчыкаў», а кампетэнтнае журы вызначала пераможцаў.

НА ЗДЫМКАХ: юныя мастакі за работай; вядомы беларускі мастак Леанід ШЧАМЯЛЁУ — член журы; спецыяльны прыз уручаецца самай юнай удзельніцы конкурсу Лесі НАВАСЕЛАВАЙ, якой споўнілася тры з палавінай гады.

Фота У. КІТАСА і М. ХАДАСЕВІЧА.

(ПОРТ)

На стралковым стадыёне Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі праходзіць чэмпіянат БССР па праграме VI летняй рэспубліканскай спартакіяды. У першы дзень спаборніцтваў быў разыграны залаты медаль у малакаліберным стандарце. Яго заваяваў вядомы мінскі снайпер Эдуард Яраш. Анатоль Александронак з Віцебска атрымаў сярэбраную ўзнагароду, а бронзавая ўручана мінчаніну Георгію Наркевічу.

У швейцарскіх гарадах Бёрне і Туне пачаўся чэмпіянат свету па стралковаму

спорту. Больш тысячы спартсменаў з усіх кантынентаў з'ехаліся сюды, каб разыграць камплекты медалёў.

Зборная СССР у Швейцарыі знаходзіцца ў цэнтры ўвагі. Гэта зразумела — чатыры гады назад у амерыканскім горадзе Феніксе нашы стралкі атрымалі пераканаўчую перамогу над сапернікамі.

Спартыўны гонар нашай Радзімы на гэтых спаборніцтвах абараняюць і беларускія снайперы — мінчане Віталь Пархімовіч, Аляксандр Газаў і Аляксандр Кядзяраў.

У Раўбічах пад Мінскам завяршылася першынство рэспублікі па летняму біялону. Лепшага выніку на 12-кіламетровай трасе з чатыр-

ма агнявымі рубяжамі дабіўся гамяльчанін А. Калінчукоў. Другое месца заняў мінчанін А. Кірпічнікаў.

З Мінска на радзіму адбыла зборная каманда Румыніі па скачках у ваду. Госці правялі таварыскі матч са зборнай БССР. Спаборніцтвы выйгралі гаспадары басейна. У асабістым заліку на трампліне перамагла Галіна Дзямідчык з сумай балаў 170,1. У мужчын у гэтым відзе праграмы перамог ветэран зборнай Румыніі Іон Ганеа — 208,71. Наш Аляксандр Дзямюра быў другім — 204,51.

У скачках з вышыі першынствавала Людміла Марчанка, а сярод мужчын лепшым быў Уладзімір Алейнік, які апярэдзіў Ганеа.

ВАКОЛ БЯРОЗЫ

У мемарыяльным комплексе «Хатынь» тры бярозкі сімвалізуюць жыццё, на месцы чацвёртай — вечны агонь (кожны чацвёрты жыхар нашай рэспублікі загінуў ад фашысцкіх захопнікаў).

Да 100-годдзя Барадзінскай бітвы ў раёне вёскі Шавардзіно пасаджаны ў форме крыжа сотні бяроз. Магутныя дрэвы суправаджаюць наведвальнікаў па дарозе ў Барадзінскі ваенна-гістарычны музей.

У дні святкавання 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна сотні тысяч работнікаў лясной гаспадаркі стварылі алеі і гаі (па сто штук) з бяроз.

У нашай краіне шмат сёл, вёсак, рэк і іншых геаграфічных назваў, утвораных ад слова «бяроза». І вось што цікава: многія вядомыя месцанарадженні карысных выкапняў адкрыты ў розны час, але абавязкова ў тых месцах, дзе былі або сяло Беразіно, або рака Бярозаўка, або возера Бярозаўскае.

Першае золата ў Расіі, як вядома, было знойдзена на Урале, у раёне вёскі Беразіно.

Першы газ у Сібіры быў знойдзены ў 1953 годзе на ўскраіне горада Бярозава Цюменскай вобласці. Гіганцкі фантаз газу, які пайшоў з Бярозаўскай свідравіны, паведаміў аб адкрыцці новай газаноснай правінцыі.

Бярозаўскім названа першае радовішча жалезнай руды ў Забайкаллі, на тэрыторыі Нерчынска-Заводскага раёна Чыцінскай вобласці.

Адным з першых радовішчаў слюды, адкрытым у Карэліі некалькі стагоддзяў назад, было Бярозаўскае. Размешчана яно на поўначы Кемскага раёна. А ва Усходнім Казахстане ёсць два радовішчы поліметалаў: Бярозаўскае і Нова-Бярозаўскае. Гэты спіс дапаўняе алавянае радовішча, нядаўна адкрытае на Далёкім Усходзе і таксама названае Бярозаўскім.

І, нарэшце, зусім нядаўна на Бярозаўскім рудніку, упершыню за 225-гадовую яго гісторыю, забойшчыкі чацвёртай шахты знайшлі вельмі рэдкі ў радовішчах руднага золата самародак вагой 660 грамаў.

ГРЫБНАЯ ПАРА

Пачатак восені парадаваў беларускіх грыбнікоў. Яны збіраюць лісічнікі, падбаравікі, падасінавікі, з'явіліся ўжо апенькі.

На палянах задымілі грыбарні. Спажывецкая кааперацыя адкрыла 2,5 тысячы пунктаў. Зварана ўжо больш як 1 300 тон свежых грыбоў.

Грыбы адпраўляюцца прадпрыемствам грамадскага харчавання Мінска, Масквы, Ленінграда і іншых гарадоў.

ВЁСКА-КВЕТНІК

Прырода шчодро ўпрыгожыла палесную вёску Юравічы, што ў Калінінвіцкім раёне. Вакол яе лясы, лугі, побач вялікае возера Літвін.

Але жыхары Юравічаў і самі паклапаціліся аб характэраве роднай вёскі. Тут вырашчаныя фруктовыя сады. І ў кожным двары мноства кветак. Іх разводзяць тут здаўна. Нездарма госці называюць Юравічы вёскай-кветнікам.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі Зак. № 1231.

Пасля жніва. ГУМАР

Фотаэцюд В. ПЕРАВОЗЧЫКАВА.

У англійскай сям'і нарадзіўся хлопчык, які да пятнаціці год не вымавіў ні слова. Аднойчы ў час сьнедання ён раптам заявіў:

— А грэчкі падгарэлі.
— Што ж ты раней маўчаў?
— здзівіліся бацькі.
— Да гэтага часу ўсё ішло нармальна...

Маладая дама заходзіць да варажбіткі.

— Я ўспамінаю, што вы ўжо былі ў мяне, — гаворыць варажбітка.

— Так.
— І што тады я вам прадказала?

— Шлюб і дзіця.
— Усё ажыццявілася?

— Часткова.
— Як гэта?
— Я чакаю дзіця і хацела б даведацца, калі ж будзе шлюб.

— Доктар, у мяне галаўны боль.

— П'еце?

— Я ніколі не піў.

— Курьце?

— Ніколі нават не браў у рукі цыгарэты.

— Можна быць, вы занадта многа ясць?

— Наадварот, я зайсёды вельмі ўмераны ў ядзе.

— Вы заляцаецеся да жанчын?

— Я халасцяк і ніколі не звяртаў ніякай увагі на жанчын.

— У такім выпадку я магу паставіць толькі адзін дыягназ: німб занадта сціскае вашу галаву!

— Да чаго шкода Персана!

— А што з ім?

— Такі быў энергійны і дысцыплінаваны салдат... Калі яму загадалі адкапаць аяк, ён выкапаў яго такім глыбокім, што яго абвінавацілі ў дэзерцірстве.

— Скажыце, а можа лепш з'есці сто кілаграмаў мяса адразу? — пытаецца наведвальнік у вяртавога запарка.

— З'есці ён з'есць, ды хто яму дасць?!